

Çeşm-i Cihan

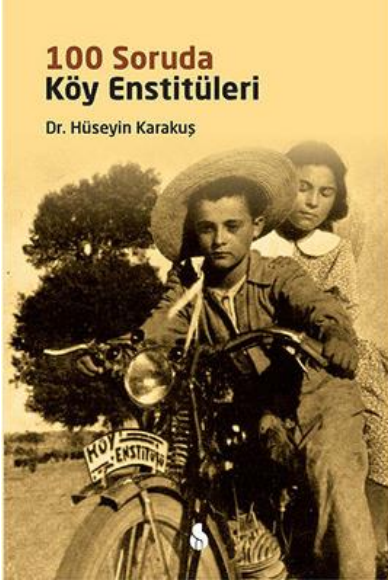
Çeşm-i Cihan:
Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları E - Dergisi
ISSN: 2149-5866
Sayı: 11 (Temmuz) 2024 s.191-195, TÜRKİYE
DOI: 10.30804/cesmicihan.1488697
Yayın Değerlendirme

KİTAP KRİTİĞİ: 100 SORUDA KÖY ENSTİTÜLERİ

Yenal ÜNAL*

Başvuru/Submitted: 23.05.2024

Kabul/Accepted: 14.06.2024

Giriş

Köy Enstitüleri, çağdaş medeniyetler seviyesinin üstüne çıkma gayesiyle kurulmuş olan Modern Türkiye Cumhuriyeti'nin eğitim yoluyla bu hedefe ulaşması noktasında atılmış dev bir adımdır. I. Dünya Savaşı'nın ve Millî Mücadele'nin sonunda hemen her alanda büyük bir çöküş yaşayan Türkiye'nin yeniden ayağa kalkması amacıyla atılmış bazı önemli adımlar vardır. Bunlardan ilki 29 Ekim 1923 tarihinde Cumhuriyet'in ilan edilmiş olmasıdır. Cumhuriyet, sadece bir rejim adı değildir. Sadece halk egemenliğini de ifade etmez. Millî Mücadele

yılları boyunca son derece yetersiz koşullarda emperyalizme karşı kenetlenerek direnen bir milletin yeniden doğuşunu ve var olma mücadelesini ifade eder. Dolayısıyla; bir anlamda 20. yüzyılın ilk çeyreği itibarıyla anlam ve önemini yitirmiş olan saltanat rejimini lağvetmeyi ve Millî Mücadele'de ortaya çıkmış millet bilinci temelinde yeni bir dünyanın kapılarını aralamayı simgeler. Emperyalizmle mücadele etmeyi, tam bağımsızlığa ulaşmayı ve bunu sürdürülebilir kılmayı amaçlar.

* Prof. Dr. Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, yunal@bartin.edu.tr. [ORCID ID: 0000-0002-4043-8424](https://orcid.org/0000-0002-4043-8424).

Türkiye'nin geçmiş on yıllarda olduğu gibi tekrar Batı'nın emperyalist pençesine girmemesi için atılan bir diğer dev adım da 17 Nisan 1940 tarihinde Köy Enstitüleri'nin açılmış olmasıdır. Köy Enstitüleri, 1960 yılında kurulmuş olan Devlet Planlama Teşkilatı'yla birlikte Cumhuriyet Dönemi'nde teşekkül eden en önemli kurumların başında gelmektedir. Hatta bu iki müesseseyi Cumhuriyet'in yarattığı en orijinal iki kurum olarak tarif edersek yanlış bir saptamada bulunmuş olur muyuz? 1940-1954 yılları arasında faal olan Köy Enstitüleri, Türk eğitim tarihinde yeri bugün dahi doldurulamayan ciddi bir eğitim müessesesidir. Çünkü eğitim faaliyetlerine son verildiği tarihlerden günümüze değin yerini doldurabilecek ve kırsal kesim kalkınmasına büyük katkılar sağlayabilecek alternatif bir kurum bugüne kadar teşekkül etmemiştir. Köy Enstitüleri, çok ciddi bir eğitim deneyimi ve birikimidir. Kapanışlarının üzerinden 74 yıl geçmesine rağmen hâlâ eğitim, gündemdeki yerini güçlü bir biçimde korumayı sürdürmektedir. Dolayısıyla bu eğitim deneyiminden günümüz adına faydalanmak bir kazanım olarak değerlendirilmelidir. Bugün Köy Enstitüleri'nin yeniden kurulması neredeyse imkânsızdır. Ancak âdeta can çekişen kırsal kesim ilköğretim faaliyetlerinin çok daha aktif hâle getirilmesinde Köy Enstitüleri deneyiminden neden faydalanılmasın ki? Evet "Bugün kırsal kesimde verilmeye çalışılan eğitim faaliyetlerini Köy Enstitüleri çağına yani bundan 74 yıl öncesine taşırsak eğitimi günümüzün kaç yıl ilerisine götürmüş oluruz?" şeklinde bir soru sorulsa neredeyse yeridir. Çünkü günümüzde Türkiye'de ortaöğretim kurumlarındaki eğitim-öğretim faaliyetleri, nitelik ve nicelik anlamında gözle görülür ölçüde bir düşüş yaşamaktadır. Kırsal kesimde gerçekleştirilmeye çalışılan eğitim-öğretim faaliyetleri ise vahim olarak adlandırılabilir bir konuma gerilemiştir. Dolayısıyla Köy Enstitüleri çağından günümüze kadar geçen süreçte özellikle kırsal kesimde yürütülen eğitim faaliyetleri adına bir gerilemenin olduğu kesin olarak ifade edilmelidir.

Yukarıda temas edildiği üzere Köy Enstitüleri'ni yeniden tesis etmek hemen hemen imkânsızdır. Çünkü son 70 yıl içinde köy kavramının anlamı kökten değişmiştir. Üstelik köy nüfusu bugün büyük oranda şehirlere akmış durumdadır. Bununla birlikte Köy Enstitüleri'nin faal olduğu 1940-1954 yılları arasında 14 yıl boyunca çok ciddi bir bilgi birikimi ortaya çıkmıştır. Bu bilgi birikimini kırsal kesimde verilmeye çalışılan eğitim-öğretim faaliyetlerinin geliştirilmesinde hatta endüstri meslek liselerindeki meslekî

derslerden alınan verimi artırmada kullanmanın akılcı bir yöntem olduğu düşünülemez mi? Bu engin tecrübeden pek tabii yararlanılabilir ki bugün hâlâ eğitim meseleleri söz konusu olduğunda Köy Enstitüleri'nin hemen yeniden gündeme gelmesi bunun en açık ispatıdır.

Eserin İçeriği

Bu açıklamalardan hareketle, Köy Enstitüleri üzerine yapılan çalışmaların derinleştirilerek ve niteliği artırılarak devam ettirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılabilir. Bu kapsamda; inceleme konumuz olan “100 Soruda Köy Enstitüleri” adlı çalışmanın üzerinde genel hatlarıyla durmanın ve eserin içeriği hakkında okuyucuya bilgi vermenin uygun olacağı düşünülmektedir. Çünkü bu çalışma Köy Enstitüleri konusunda bilgi birikimini artırmak isteyen okuyucu için giriş niteliğinde rasyonel bir kitaptır.

Hüseyin Karakuş tarafından kaleme alınan eser toplam 112 sayfadır. Eser; içindekiler, önsöz, ana metin ve kaynakça bölümlerinden oluşmuştur. Kitabı oluşturan ana kısım ise toplam 6 bölümden oluşmuştur. Bu bölümler şu başlıklardan oluşmuştur. I- Cumhuriyet Öncesi, II- Cumhuriyet Dönemi, III- Köy Enstitüleri, IV- Köy Enstitüleri'nin Kurucuları, V- Eğitim Programları, VI- Toplumsal Değerler. Yazar ana metnini bu başlıklar altında toplamıştır. Kitap soru-cevap formatında hazırlanmıştır. Toplam 100 soru sorulmuş ve bunlar tatmin edici bilgilerle ve net ifadelerle cevaplanmaya çalışılmıştır.

Eserin üzerinde durulmaya değer birçok özelliği bulunmaktadır. Ancak bunlardan ikisi hakikaten eseri benzerlerinden ayırma karakterine sahiptir. Bir kere konuya son derece mantıklı sorular sorulması, benzer şekilde mantıklı cevaplar verilmesi doğal olarak Köy Enstitüleri'nin çok daha sağlıklı bir biçimde anlaşılmasına katkı sağlamaktadır. Kitabın ayırt edici bir diğer özelliği ise sorulara verilen cevapların nesnel ve akademik anlamda seviyesinin son derece yeterli düzeyde olmasıdır. 112 sayfadan oluşan ve küçük çaplı bir eser olarak değerlendirilebilecek olan bu yapının Köy Enstitüleri hakkında okuyucuya bilimsel düzeyde bilgi aktardığını ve bunu okuyucuyu yormadan yaptığını ifade edebiliriz. Bu açıdan bakıldığında Karakuş tarafından kaleme alınan bu eserin kısa, sade ve içerdiği net bilgilerin akademik seviyesinin yeterli düzeyde olması nedeniyle Köy Enstitüleri hakkında bilgi sahibi olmak isteyen okuyuculara giriş

niteliğinde bir eser olarak tavsiye edilebileceğini söyleyebiliriz. Zaten bu eser üzerine bir kitap inceleme yazısı kaleme almamızın temel nedeni de budur.

Köy Enstitüleri, 17 Nisan 1940 tarihinde resmî olarak kurulmuştur. Ancak pek çok inkılap hareketi gibi Köy Enstitüleri'nin temelini de Mustafa Kemal Atatürk atmıştır. 1930'lu yıllarda ülke nüfusunun yaklaşık % 82'si köylerde yaşamaktadır. Köy ve köylünün sosyal ve kültürel gelişimini Cumhuriyet felsefesi doğrultusunda sağlamak için köy öğretmenlerinin yetiştirilmesine öncelik verildi. Bu amaçla “Köy Öğretmen Kursları” ile “Köy Öğretmen Okulları” açıldı. Açılan okullarda yetiştirilen öğretmenlerin başarılı olması, daha ileri aşamada bir öğretmen yetiştirme modelinin araştırılmasını gündeme getirdi. Köy Enstitüleri işte bu şekilde doğdu. 17 Nisan 1940 tarih ve 3803 sayılı yasa ile ülke eğitiminin en köklü ve özgün sistemlerinden biri kuruldu. Türk eğitim tarihinin unutulmayanları arasında yer alan Millî Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel ve Genel Müdür İsmail Hakkı Tonguç bu modelin mimarlarıdır. Köy çocuklarının öğretmen olarak yetiştirilmesi ve yine köylere öğretmen olarak gönderilmesi amacı ile açılan bu okullar sağlık, tarım, ustalık ve sosyal lider olma anlayışıyla “iş içinde iş için eğitim modeli” çerçevesinde eğitim-öğretim faaliyetleri gerçekleştirdi.

Köy çocuklarının öğretmen olarak yetiştirilmesi ve yine köylere öğretmen olarak gönderilmesi amacı ile açılan bu okullar aynı zamanda öğrencilerin sağlık, tarım, ustalık ve sosyal alanlarında yeni beceriler kazanmasına katkı sağladı. Köy insanının eğitim gereksinmesi sadece okur-yazarlıkla sınırlı değildi. Bulaşıcı hastalıklarla mücadele, ilkel tarım yöntemleri ve hayvancılık meseleleri başta olmak üzere çözülmesi gereken onlarca sorun bulunmaktaydı. Millî Mücadele'nin ağır yükünü çeken köylüler, Cumhuriyet yurttaşı olma niteliğine sahip değillerdi. Cumhuriyet'in ve inkılapların köylüye bütün yönleriyle anlatılması gerekmektedir. Bunlara ilave olarak I. Dünya Savaşı ve Millî Mücadele'den çıkmış ülkenin kısa sürede kalkınarak her yerleşim birimine her çeşit hizmeti götürebilmesi mümkün değildi. Özellikle sayıları 40.000'i bulan köyleri içerdiren kalkındırmak büyük bir önem arz etmekteydi. Bu da ancak köylü çocuklarını eğitip yine köylere görevlendirmek suretiyle gerçekleştirilebilirdi. Köy Enstitüleri modeli işte bu büyük gereksinim çerçevesinde ortaya çıkmıştır. Kuruluşlarından itibaren Türkiye'nin eğitim alanında kalkınmasına hayati katkılar

sunan Köy Enstitüleri, Türkiye'nin köy meselesinin çözümüne ve köylünün kurtuluşuna yönelik olarak gerçekleştirilmiş dev bir projedir.

Fakat bu noktada yeri gelmişken ifade edilmelidir ki Köy Enstitüleri'nin de diğer pek çok eğitim kurumu gibi bazı sorunları bulunmaktaydı. Başta müfredat meselesi olmak üzere bölgelere göre değişen eğitim faaliyetlerinin niteliği, kimi zaman beliren koordinasyonsuzluklar ve mezuniyet sonrası öğretmenlerin uyum süreci gibi çözüm bekleyen sorunlar mevcuttu. Bütün bunlara rağmen vermiş olduğu 20.000'in üzerindeki mezun Türkiye'nin kırsal kesim yani köy temelli kalkınmasına son derece kritik katkılar sunmuştur. İşte bu nedenle bu ciddi eğitim tecrübesinin günümüzde sürekli gündemde tutulması hiç de tesadüfi değildir.

Bu kapsamda; Hüseyin Karakuş tarafından kaleme alınmış olan “*100 Soruda Köy Enstitüleri*” başlıklı eserin konuya giriş niteliğinde son derece başarılı bir çalışma olduğu ve sorular üzerinden konunun anlaşılmasında işlevsel bir metin mertebesinde bulunduğu ifade edilebilir. Çalışma, Köy Enstitüleri konusunda daha akademik metinlerin incelenmesi aşamasında yol alan okuyucu için nitelikli bir uğrak noktası olma özelliğini taşımaktadır.

Kaynaklar

Karakuş, Hüseyin. *100 Soruda Köy Enstitüleri*. Ankara: Sistem Ofset, 2014.